

Ковбасенко Ю. І.
Український центр оцінювання якості освіти
(Київ, Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК ФЕРМЕНТ ЯКОСТІ ЗНО

Перспективним шляхом підвищення якості ЗНО є використання внутрішнього потенціалу конкретних навчальних предметів. У статті проаналізовано сучасний стан і перспективи використання семантичного потенціалу художнього тексту як ферменту якості ЗНО з літератури та ін. предметів.

***Ключові слова:** ЗНО, критеріально-орієнтовані тести, куррикулум, літературний канон, освітні вимірювання, тести навчальних досягнень.*

Запровадження ЗНО за ступенем впливу на суспільство ставлять у один ряд із такими доленосними для держави подіями, як прийняття “Декларації про державний суверенітет України” і уведення до обігу національної грошової одиниці (гривні). ЗНО сприяє “підвищенню рівня освіти населення України та реалізації конституційних прав громадян на рівний доступ до якісної освіти, здійснення контролю за дотриманням Держстандарту базової і повної середньої освіти й аналізу системи освіти, прогнозування її розвитку” [9]. Соціологи вважають ЗНО проектом, що консолідує Схід і Захід України.

Нині ЗНО підтримує бл. 70% громадян України [10], що зумовлено зокрема й загальною високою якістю тестових завдань (ТЗ). Так, якщо на ЗНО-2009 надійність (α -Кронбаха) тесту з української мови і літератури (УМЛ) склала: 0,90 (19.05.2009, вибірка – 434501 осіб); на ЗНО-2011: 0,90 (02.06.2011, 112040 осіб) і 0,93 (03.06.2011, 111198 осіб), то на ЗНО-2013 (293289 осіб) α -Кронбаха становила вже 0,93 (05.06.2013 – 147177 осіб) і 0,94 (06.06.2013, 146112 осіб). При цьому слід ураховувати, що Україна входить до поствізантійського культурного ареалу з притаманною йому (успадкованою від Візантії через місію Св. Кирила й Мефодія) особливо вагомою роллю книжкової культури. Тож питома вага художньої літератури в українській освітній парадигмі та суспільній свідомості є незрівнянно більшою, ніж у інших культурних зонах. Водночас у самій природі тестів (як і будь-якої форми контролю) наявні певні “слабкі місця”, котрі дещо знижують ефективність тестування як інструменту педагогічних вимірювань навчальних досягнень (academic achievement tests) і дають підстави для критики ЗНО.

Тестові технології в освіті й проблема якості ТЗ є предметом інтенсивного наукового дослідження як в Україні, так і за її кордонами (В. Аванесов, В. Бахрушин, Т. Вакуленко, І. Дубіна, К. Інгеркамп, Т. Кабанова, В. Кадневский, В. Кім, В. Кірсанов, П. Клайн, А. Майоров, В. Новіков, А. Оганесян, М. Челишкова та ін.). Тестологія стала надійним теоретичним підґрунтям розробки та використання тестів освітніх вимірювань (Education Assessments, EA).

Водночас мейнстрими наукового пошуку нині пролягають переважно в царині теоретико-методологічних засад тестології, термінологічно-понятійних дискусій або дискрипції закордонного досвіду. На жаль, теоретичні розробки часто “не заземлюються” на потреби практики ЗНО, не реалізуючи потенцій, іманентно притаманних самій природі різних галузей науки. Тому складається ситуація суттєвого розриву між теорією і практикою, коли існує величезна теоретична література, але, з другого боку, більшість цих робіт не допомагають айтемрайтерам у практичній розробці ТЗ. Це нагадує відому формулу: “Гладко было на бумаге, да забыли про овраги, а по ним ходить...”. Усе сказане засвідчує **актуальність** цієї статті, де здійснено спробу накреслити нехай і не “глобально-революційні”, проте реальні шляхи підвищення ефективності ЗНО. **Мета статті** – проаналізувати сучасний стан і визначити перспективи використання семантичного потенціалу (СП) художнього тексту (ХТ) як ферменту якості ЗНО з літератур та ін.

навчальних предметів.

Одним із закидів опонентів на адресу ЗНО є те, що воно, нібито, “не дає змоги перевіряти ті когнітивні рівні, котрі пов’язані із творчістю тестованих, а також глибоким аналізом ними певних проблем” [8], тому ВНЗ, мовляв, не можуть знайти “свого студента”. Принагідно зауважу, що поняття “творчість” нині перетворюється на своєрідне “красиве гасло”, що його дехто з певною зарозумілістю вживає на противагу поняттю “знання” (звідси – штучна, незаслужено негативна оціночність словосполучення “знаннєві тести”) [18].

Не полемізуючи тут із цією хибною і назагал неаргументованою думкою, обмежуся зауваженням, що як “знаннєві тести”, так і “творча діяльність” повністю вкладаються до таксономії когнітивних рівнів Б. Блума (т. зв. “піраміди Блума”): 1) знання; 2) розуміння; 3) застосування; 4) аналіз; 5) синтез; 6) оцінювання. До того ж, на ЗНО уже використовуються ТЗ на перевірку як знань, так і аналітико-творчих здібностей (ТЗ № 59, ЗНО-2011, сесія № 1): “Установіть відповідність між військовим загоном і його очільником /братом-Половцем/

1 “Загоном Добровольчої армії генерала Антона Денікіна командував...”	А Оверко
2 “Купу кінного козацтва головного отамана Симона Петлюри вів...”	Б Андрій
3 “З-за ліска вискочили вершники з чорним прапором, пропустивши наперед тачанки, “до зброї! по конях! кулемети! махновці!” Їх вів...”	В Сашко
4 “І тоді за дощем з’явилася марево: розгорнувся здалеку червоний прапор кінного загону інтернаціонального полку”, яким командував...”	Г Панас
Правильна відповідь: 1-Б, 2-А, 3-Г, 4-Д	
	Д Іван

У новелі “Подвійне коло” (Ю. Яновський. “Вершники”) йдеться про кривавий конфлікт п’ятьох рідних братів Половців, котрі служили ворогуючим політичним силам: Андрія (офіцера царської армії), Оверка (петлюрівця), Панаса й Сашка (махновців) і Івана (більшовика). Це ТЗ стало суто “знаннєвим” лише для тих, хто бездоганно пам’ятав імена персонажів твору, а таких, звісно, була меншість. За специфікацією це ТЗ прогнозувалось як складне і мало “розтягти вибірку” найсильніших. Тож ті, хто імен персонажів не пам’ятав, мусили задіяти свої аналітичні (творчі) здібності, розмірковуючи “step by step”: 1) Сашко не міг бути воєначальником через юний вік (отже, це дистрактор); 2) Іван – єдине з-поміж п’яти імен, яке в українській і російській мовах звучить і пишеться однаково, воно є “інтернаціональним”, і не випадково саме Іван очолював “кінний загін інтернаціонального полку” Червоної армії; 3) звертання петлюрівця Оверка до брата Андрія “Ну, що? Допомогли тобі твої генерали?” є прозорою ремінісценцією на знамените звертання Тараса Бульби до сина (теж Андрія, збіг імен тут не випадковий): “Ну, що, синку, допомогли тобі твої ляхи”? Отже ті, хто читав повість М. Гоголя “Тарас Бульба” і вмів “бачити” інтертекст (а це верхня частина вибірки), вже за цією цитатою могли упізнати Андрія Половця. І психометрія підтвердила правильність прогнозів: складність (P-value) = 26,16 (складне); дискримінація (D-index) = 28,15; кореляція (Rig) = 0,26.

Вищі когнітивні рівні перевіряють і ТЗ із умовою реставрувати деформовані ХТ [21]. Так, на ЗНО-2008 було ТЗ: “Кому з перелічених поетів належать рядки: “Шукай людину скрізь: на бідному постой, у закутку нужди, й у пишному покої. Одна душа жива за сто Кааб дорожча! Чому ж ідеш до них? Шукай душі живої!”? Звісно, зразу впізнати рубаї Омара Хайяма змогли не всі тестовані, більшість же мусила спочатку знайти риму, потім поділити текст на рядки, по тому встановити, що отримане римування (“постОї” – “покОї” – “живОї”) є атрибутом персько-гаджицькому жанру рубаї (інтелектуали помітили ще й Каабу, мусульманську святиню в Мецці) – і лише внаслідок усіх цих інтелектуальних дій виявила “ключ” – це рубаї Омара Хайяма.

Схожі ТЗ незабаром можна буде запроваджувати і в ЗНО з УЛ, адже раніше наше “нечитаюче” суспільство не було готове до ЗНО саме з УЛ: оскільки ЗНО зі СЛ обирають

лише гуманітарії, а з УЛ воно є загальнообов'язковим, лунали “аргументи” на кшталт “для чого філологічні тонкощі математиків”?

Проте слід визнати, що думка про неспроможність тестування вичерпною мірою перевіряти рівні компетенцій, пов'язані з творчістю та глибоким аналізом проблем, не є безпідставною. Тому лунають пропозиції застосовувати ТЗ “з вибором, у котрих усі відповіді, з одного боку, є правильними, але, з другого боку, або мають різний ступінь повноти”, а за виконання цих ТЗ призначається різна кількість балів. Обговорюються також “завдання із словесною відповіддю, які оцінюють за коефіцієнтом кореляції з правильною відповіддю (різновид відкритої форми завдань)” [19]. Можна застосувати й “відкриті” ТЗ, де тестовані дописують якомога більше правильних відповідей. І тут можна використати СП ХТ, зокрема – інтертексту, адже “кожен текст є інтертекстом, інші тексти присутні в ньому на різних рівнях у більш або менш упізнаваних формах: тексти попередньої культури та тексти оточуючої культури. Кожен текст становить собою нову тканину, зіткану зі старих цитат” (Р. Барт), а “інтертекстуальність стала обов'язковою частиною культурного дискурсу і одним із основних художніх прийомів, оскільки принципова еkleктичність і цитування є домінуючими рисами сучасної культурної ситуації” [17].

Програми ЗНО з УЛ і СЛ містять значні можливості використання СП інтертексту. Це, наприклад, ХТ І. Котляревського (прототекст – “Енеїда” Вергілія), Т. Шевченка (Біблія, ХТ Данте Аліґ'єрі), І. Франка (антична міфологія, Біблія, ХТ Й. Гете), Лесі Українки (антична міфологія, європейська драматургія та ін.), Л. Костенко (широке коло прототекстів – від античних і слов'янських міфів до сучасної літератури) і т. д.

Інтертекст уже використовується в ЗНО. Так, у ТЗ № 46 (05.05.2013) епістолярний текст Лесі Українки співвіднесено з текстом її поезії “*Contra spem spero!*” і, насамкінець, – із прототекстом античного міфу про Сізіфа: “Уривок із листа “От і знов берусь здійсмати “сізіфовий камінь” догори!... Чи підійметься? Навряд – не такий то камінь!” перегукується з образами та мотивами вірша... “*Contra spem spero!*” (“Я на гору круту крем'яную / Буду камінь важкий підіймать...”). Тож доцільно накопичувати цей матеріал для використання в ЗНО системно, в загальнонаціональному масштабі: “українські Ромео і Джульєтта” – Іванко Палійчук та Марічка Гутенюк (М. Коцюбинський. “Тіні забутих предків”); Степан Радченко (В. Підмогильний. “Місто”) – Жорж Дюруа Г. (Мопассан. “Любий друг”)...

Інтертекстуальна зв'язність матеріалу повинна забезпечуватися вже на етапі укладання шкільних програм і написання підручників і посібників, як це робив наш колектив у процесі створення програм із ЗЛ [13], проте це тема окремої ґрунтовної розмови. У програмі СЛ є повість П. Зюскінда “Запахи, або Історія одного вбивці” (“Парфумер”), де наявні “інтертекстуальні відсилання до Діккенса (герой – байстрюк-сирота, дитинство в притулку, знущання в підмайстрах тощо), до французького реалізму Бальзака й Золя (в описі парфумерної крамнички Бальдіні чи міазмуючого паризького Цвинтаря Невинних); натяк на Достоевського з його “тварь дрожащая или право имею?”... Згадаємо нарешті Гофмана. Герой “Запахів” – це новий “малюк Цахес...” (Н. Білоцерківець). Тож можна розробити ТЗ із умовою вказати якомога більше інтертекстуальних джерел ХТ, і за кожен правильно вказаний прототекст додаватимуться бали, що значно краще диференціює тестованих. На виконання таких ТЗ репетиторам значно важче “натаскати” напівосвічених абітурієнтів, оскільки інтертекст оптимально відчуває лише “людина культури”, для якої читання ХТ є “стилем життя”, а не тимчасовою вимушеною незручністю, яку вона вимушено терпить заради складання ЗНО і вступу до ВНЗ. Тож активізація використання СП інтертексту допоможе не лише підвищити якість ЗНО з літератур, а й краще селекціонувати тих, хто має здібності до отримання вищої освіти з будь-якої галузі знань.

Ще одним закидом на адресу ЗНО є те, що воно вимірює не всю парадигму компетенцій випускників, тож студентом іноді стає той, хто набрав прохідний бал (>124),

не знаючи при цьому цілих фундаментальних розділів науки. Попри наявність “Технічних специфікацій” усіх тестів ЗНО, де чітко вказані “Розділи шкільних програм” та “Когнітивні рівні ТЗ”, повністю проблеми це не знімає. Тому лунають пропозиції замість нинішньої стандартизованої (фактично рейтингової) запровадити т. зв. “критеріальну” шкалу оцінювання результатів ЗНО, де зазначити мінімальний (критеріальний) рівень навчальних досягнень, який корелюватиме з мінімальним рівнем компетенцій, що його експерти визнають прийнятним для виконання певної діяльності. У таких разі без обов’язкового виконання певної кількості т. зв. “критеріально-орієнтованих тестів” (КОРТ; “criterion-referenced tests”) учасник ЗНО не набере мінімального балу і не стане студентом ВНЗ.

Для літератури однією з обов’язкових (“критеріальних”) вимог є текстуальне знання програмових творів. Попри це можна почути, що іноді тестовані, замість читання повних текстів, обмежуються зазубрюванням уривків із сумнозвісних “цитатників”. Тож уже розробляються прототипи КОРТ, які дозволять надійніше діагностувати виконання/невиконання тестованими цієї критеріальної вимоги. Так, на пробному ЗНО-2013 апробоване ТЗ № 59 (установити відповідність між персонажами того самого ХТ) як свого роду “індикатор”, “лакмусовий папірець” знання/незнання тестованими саме повних ХТ. І якщо “логічні пари” Іван Брюховецький + Петро Шраменко (П. Куліш. “Чорна рада”); Дідона + Турн (І. Котляревський. “Енеїда”); Мартин Пушкар + Гриць Бобренко (Л. Костенко. “Маруся Чурай”) тестовані встановили “в штатному режимі”, то остання пара, Килина + Лукаш (Леся Українка. “Лісова пісня”) для багатьох стала “каменем спотикання”, спричинивши шквал апеляцій. Річ у тім, що любителі дайджестів обрали неправильну пару “Килина + Мина Мазайло”, оскільки в цитатнику є спотворення першоджерела – тексту комедії “Мина Мазайло”: Л и н у Мазайло (як назвав її сам М. Куліш) упорядники цитатника чомусь назвали “Ки(Линою) Мазайло”. Тож дехто з його користувачів, не прочитавши повних текстів драми “Лісова пісня” та комедії “Мина Мазайло”, “ничтоже сумняшеся” поєднали героя драми-феєрії Лесі Українки (Лукаша) із героїнею комедії М. Куліша (Линою Мазайло). Отримавши свої тестові зошити, вони (чи їхні репетитори) негайно почали бомбардувати УЦОЯО скаргами на гадану “помилку” в КОРТ. За інформацією соцмереж, репетитори потім гостро сварили своїх підопічних за такий “прикрий промах”. Водночас зауважимо, що в основній своїй масі тестовані вже звикли читати саме повні ХТ, а це, як зазначалося вище, і є “критеріальною” вимогою ЗНО з літератури.

У КОРТ зазвичай “слід з’ясовувати наскільки людина здатна до розуміння прочитаного складного тексту”, тож доречними є такі типи завдань: “Підкреслити речення, де втілено головну думку. Вибрати заголовок для уривку тексту. Перелічити факти, де втілено головну думку” [7], що повністю корелює з методикою аналізу ХТ у процесі вивчення літератури. На ЗНО з УМ виносяться завдання на розуміння тексту, пошук його мікротем і т. п., а ТЗ з УЛ і СЛ традиційно включають аналіз ХТ, зокрема й схожі типи завдань. У ЗНО з УМЛ є ТЗ на читання і аналіз тексту, розробка яких вимагає від айтемрайтера філігранного “чуття тексту” та майстерності у формулюванні завдань і запитань. І одним зі шляхів редукування суб’єктивізму і підвищенні якості таких ТЗ може бути застосування усталеного в теорії тексту поділу текстової інформації на три її взаємопов’язаних різновиди (І. Гальперин): змістово-фактуальну; змістово-підтекстову; змістово-концептуальну. Ця тріада може бути застосована до будь-якого ХТ, що сприятиме уніфікації вимог до учасників ЗНО і дозволить поставити їх у “однакові умови як у процесі контролю, так і в процесі оцінювання, практично усуваючи суб’єктивізм викладачів. Адже тестування дозволяє... зробити процедуру оцінювання однаковою для всіх тестованих, незалежно від місця проживання, типу і виду навчального закладу, де навчаються учні” [10].

Можна значно ширше використовувати СП ХТ на ЗНО з інших предметів: іноземних

мов (напр., ХТ В. Гюго – у тесті з французької мови; Б. Шоу – з англійської, Й. Гете – з німецької, М. Сервантеса – з іспанської чи А. Чехова – з російської). Резерви використання ХТ наявні також і у ТЗ з основ правознавства, економіки, всесвітньої історії, історії України та ін. суспільно-гуманітарних предметів. Так, О. Бальзак називав себе “доктором соціальних наук”, оскільки художній геній і титанічна працездатність дозволили йому зібрати і втілити у ХТ так багато історико-економічних фактів життя Франції 1818-1848 рр., що Ф. Енгельс зазначив: “Із “Людської комедії” я навіть у сенсі економічних деталей дізнався більше, ніж із книг усіх спеціалістів – істориків, економістів, статистиків цього періоду, разом узятих...” [18]. Тож фрагменти таких ХТ доречні в ТЗ з історії, економіки, правознавства. Причому, це будуть не “ходульні” тексти сухо-інформативного чи прикладного характеру, а довершена художня проза, яку цікаво читати та аналізувати [23]. Так, як це роблять студенти юридичних ВНЗ, аналізуючи роман Ф. Достоевського “Злочин і кара” як свого роду “посібник майстерності слідчого” (протистояння слідчого Порфирія Петровича і вбивці Родіона Раскольника).

Гарно зарекомендували себе ХТ на ЗНО з історії України (17.06.2010, 138 963 особи): “Установіть відповідність між назвами творів давньоруської літератури та уривками з них”. Тож можна спрогнозувати доцільність уведення до ЗНО з історії України фрагментів історичних романів В. Скотта, В. Гюго, Б. Пруса, П. Куліша та ін. “класиків жанру”. Водночас можливим є своєрідний “кроскуррикулярний реверс”: фрагменти історичних документів, що корелюють зі змістом ХТ, можна використовувати в ЗНО з літератур.

ХТ можуть значно інтенсивніше застосовуватись у ЗНО з природничих дисциплін. Так, у ТЗ з географії доречно використовувати т. зв. “географічні романи” видатного французького письменника і вченого Ж. Верна [14], написані для Французького Географічного товариства з метою пропаганди досягнень науки. У них географічні факти подані із науковою точністю, але в цікавій для молоді, довершеній художній формі. Мабуть, інтуїтивно відчувши доречність використання ХТ, айтемрайтери “зімітували” його на ЗНО з географії: “Якщо на рівнинних просторах серед моря злакових трав з’являється безгорбий верблюд, проноситься пара мустангів, сторожко пригинає голову страус нанду, і лише вітер здаля доносить голоси гаучо, то це... вцілілий острівець... пампи Південної Америки” (ТЗ № 12, 11.06.2010, 98 690 осіб). Проте використання в ТЗ фрагментів саме високохудожнього тексту (а не його “сурогату”) уявляється значно ефективнішим [23].

ХТ можна використовувати також на ЗНО з біології. Так, герої роману “П’ятнадцятирічний капітан” поступово здогадуються, що замість Південної Америки опинилися в Африці за суто “біологічними” деталями: зі здивуванням побачивши слонячу стежку та муху цеце, хоча ані слон, ані муха цеце в Південній Америці не живуть. Натомість мандрівники не знайшли хінного дерева, котре в Південній Америці якраз і мало би рости. Ж. Верн створює детективну напругу та інтригує читача саме шляхом уведення до ХТ цих суто наукових фактів. До речі, “географічний роман” Ж. Верна “П’ятнадцятирічний капітан” текстуально вивчається на уроках СЛ, тож “синенергетика” потенціалу зразу двох предметів (географія + СЛ) може поліпшити селекцію майбутніх студентів. Схожу роботу можна проводити також за “Кримськими сонетами” А. Міцкевича, де в деталях описано ландшафт Кара-Дага, і перелік подібних прикладів можна продовжити.

Висновки.

Таким чином, важливим ферментом якості ЗНО з літератури (та ін. предметів) є реалізація СП ХТ, а саме:

- інтенсифікація використання ТЗ із умовою реставрації деформованого ХТ;
- активізація реалізації СП інтертексту; започаткування національного “банку інтертекстового матеріалу” для ЗНО; урахування забезпечення інтертекстуальної

зв'язності навчального матеріалу на етапі укладання шкільних програм, написання підручників і посібників, тобто системної розробки куррикулуму;

– реалізація потенціалу гіпертексту та Інтернету (т. зв. “сетератури” тощо – питання потребує детального вивчення);

– розроблення (нині хоча б моделей, прототипів) КОРТ із УЛ та/або СЛ;

– застосування в ТЗ на аналіз та інтерпретацію тексту поділу текстової інформації на три її взаємопов'язаних види: змістово-фактуальну; змістово-підтекстову і змістово-концептуальну;

– розширення поля використання ХТ на ЗНО з іноземних мов (у перспективі – з основ правознавства, економіки), всесвітньої історії, історії України та ін. суспільно-гуманітарних і природничих (географії, біології) предметів.

Насамкінець слід підкреслити, що під художнім текстом слід розуміти насамперед “високу класику”, тобто твори, котрі утворюють т. зв. “літературний канон”, оскільки лише висока “якість ТЕКСТУ” сприятиме вивіщенню “якості ТЕСТУ”, а відтак – і зростанню ефективності ЗНО, формуванню в тестованих цілісно-універсумного світобачення, вихованню їх як Людей Високої Культури [23].

Використана література:

1. *Аванесов В. С.* Форма тестовых заданий / В. С. Аванесов. – М. : Центр тестирования, 2005. – 156 с.
2. *Ащепкова Л. Я.* Конструирование тестовых заданий и обработка результатов тестирования / Л. Я. Ащепкова. – Владивосток : ДГУ, 2003. – 50 с.
3. *Бахрушин В. Е.* Автоматизация определения результатов тестирования / В. Е. Бахрушин, С. В. Журавель, М. А. Игнахина // Управляющие системы и машины. – 2010. – № 2. – С. 10-12.
4. *Бахрушин В. Е.* Эмпирические функции распределения результатов тестирования выпускников школ / В. Е. Бахрушин, С. В. Журавель, М. А. Игнахина // Управляющие системы и машины. – 2009. – № 2. – С. 82-84.
5. *Бахрушин В. Е.* Эмпирические функции распределения результатов тестирования // Збірник праць III Міжнародної конференції “Нові інформаційні технології в освіті для всіх: система електронної освіти” / В. Е. Бахрушин, М. А. Игнахина, Р. Я. Шумада ; ред. В. Грищенко. – К. : МННЦ ІТС, 2008. – С. 79-84.
6. *Бахрушин В. Е.* Математичні основи моделювання систем / В. Е. Бахрушин. – Запоріжжя, 2009. – 224 с.
7. *Бахрушин В. Е.* Тестові технології в освіті: Проблема якості тестів / В. Е. Бахрушин, О. М. Горбань.
8. *Дубина И. Н.* Математические основы эмпирических социально-экономических исследований / И. Н. Дубина. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2006. – 263 с.
9. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.m.wikipedia.org>. – Заголовок з екрану.
10. Поддержка ЗНО среди населения с каждым годом все больше растет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bestrepetitor.com.ua/novosti-obrazovaniya/podderzhka-zno-sredi-naseleniya-s-kazhdym-godom-vsyo-bolshe.html>. – Заголовок з екрану.
11. Глосарий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hrm.ru/db/hrm/BF1748E825D11371C3257578006CC372/glossary.html>. – Заголовок з екрану.
12. Зарубіжна література. Програми серед. загальноосвіт. школи з укр. мовою навчання. 5–11 класи. – К. : Перун, 1998. – 60 с.; Зарубіжна література. Програми серед. загальноосвіт. школи з укр. мовою навчання. 5–12 класи. – К. : Перун, 2005 – 112 с. та ін.
13. Існують навчальні посібники, де презентована методика застосування творів Жульє Верна в процесі вивчення географії (див.: Пестушко В., Сасихов В. Географія за Жулем Верном. – К. : Український обрій, 1993. – 58 с.).
14. *Кадневский В. М.* История тестов / В. М. Кадневский. – М. : Народное образование, 2004. – 464 с.
15. *Ким В. С.* Тестирование учебных достижений / В. С. Ким. – Уссурийск : Изд-во УГПИ, 2007. – 214 с.
16. *Культурология. XX век : словарь.* – СПб. : Университетская книга, 2007. – С. 153.
17. *Маркс К.* Соч. – 2-е изд. – Т. 37 / К. Маркс, Ф. Энгельс. – С. 36.
18. Нині “знаннєві тести” піддаються нищивній критиці не лише з боку тих, хто не набрав 124 балів (через НЕЗНАННЯ матеріалу), а й керівників ВНЗ, котрі думають не стільки про ВІДбір, скільки про НАбір студентів.
19. *Оганесян А. Г.* Тестирование или экзамен на компьютере? / А. Г. Оганесян, Ю. Л. Дещинский, К. Ю. Бирюлев // Образовательные технологии и общество. – 2010. – Т. 13, № 1. – С. 1-17. ЕР:

- http://ifets.iecee.org/russian/depositary/v13_i1/html/1.htm
20. *Петрів В. Ф.* Візуалізація критеріїв якості тестових завдань / В. Ф. Петрів, Р. Є. Рикалюк // Матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції “Сучасні проблеми прикладної математики та інформатики”. 8 – 9 жовтня 2009 р. – Львів : ЛНУ, 2009. – С. 166-169.
  21. Схожі завдання на реставрацію деформованого тексту ще на поч. ХХ ст. апробувала відома російська методистка М. Рибникова. З появою ж Інтернету для реконструювання ХТ з'явилися нові можливості, зокрема, пов'язані з потенціями г і п е р т е к с т у (див. мою статтю “Архіпелаг ПАВИЧ, острів “Дамаскин””).
  22. Сюди ж віднесемо й “моду” прагматичного Заходу на використання в ЕА текстів “ужиткового” характеру: розкладу руху поїздів, кіноафіш, оголошень тощо. Проте, за останніми дослідженнями тих самих американців, такий “прагматичний сурогат” уповні замінити ХТ не може. Щойно оприлюднено інформацію, що “фахівці з Нової школи соціальних досліджень у Нью-Йорку, використали... спеціальні опитувальники в дослідях з добровольцями, які попередньо читали ті чи інші тексти, причому вчені випадково розподілили серед учасників художню літературу різного роду, а контрольна група нічого не читала взагалі. Як показала обробка результатів, саме ті, кому дісталися витяги з класики (оповідання Чехова чи збірки лауреатів премії О. Генрі) обійшли тих, хто читав уривки з найпопулярніших за версією інтернет-магазину “Amazon” творів. Статистичний аналіз підтвердив, що ефект далеко не випадковий і класична література якимось чином розвиває... краще, ніж “ширпотреб”. Учені підкреслюють, що справа не в тому, які теми обирають автори... Мова йде про вплив самого процесу читання і якихось стилістичних особливостей тексту. І, незважаючи на не до кінця зрозумілий механізм, вчені у завершальній частині своєї роботи закликають не відмовлятися від викладання літератури в школах США” (Класична література допомагає людині розуміти чужі наміри; ЕР: <http://podrobnosti.ua/technologies/2013/10/04/934168.html>)
  23. *Чельшкова М. Б.* Теория и практика конструирования педагогических тестов : учебное пособие / М. Б. Чельшкова . – М. : Логос, 2002. – 432 с.

Ковбасенко Ю. И. Реализация семантического потенциала художественного текста как фермент качества ВНО.

Перспективным путем повышения качества ВНО является использование внутреннего потенциала конкретных учебных предметов. В статье проанализированы современное состояние и перспективы использования семантического потенциала художественного текста как фермента качества ВНО по литературе и др. предметам.

Ключевые слова: ВНО, критериально-ориентированные тесты, куррикулум, литературный канон, образовательные измерения, тесты учебных достижений.

Kovbasenko Y. I. Realization of semantic potential of a text as a ferment of the quality of ZNO.

A promising direction of improving the quality of ZNO is to use the internal potential of specific subjects. The article analyzes the current state and prospects of the semantic potential of a literary text as an ferment of quality ZNO for Literature and other subjects.

Keywords: academic achievement tests, Education Assessments, ZNO; criterion-referenced tests, curriculum, literary canon.

Коломінова О. О., Роман С. В.
Український центр оцінювання якості освіти,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”
(Київ, Горлівка, Україна)

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКЛАДАННЯ ПРОГРАМИ
 ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ
 З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

У статті розглядається питання укладання програми підсумкового контролю навчальних досягнень учнів з англійської мови у початковій школі. Аналізуються її функції: нормативно-контролююча, розвивально-виховна та функція управління навчально-виховним процесом.